

0.1.1 Politieke geografie

Grenzen zijn in de geopolitiek hét onderwerp bij uitstek

Michel Foucher¹

LEESWIJZER²

1

De Pater (B.), Geografen over grenzen en grensgebieden. Een historisch overzicht van hun denkbeelden, in: *Geografie*, 12 september 2023.

<https://geografie.nl/artikel/geografen-over-grenzen-en-grensgebieden-een-historisch-overzicht-van-hun-denkbeelden> [accessed 29-05-2024]

Hagen (J.), *Borders and Boundaries*, in: *Oxford Bibliographies*, 2016.

www.oxfordbibliographies.com [accessed 26-07-2021].

Reviews van politiek-geografische analyses.

Wastl-Walter (D.) ed., *The Ashgate research companion to border studies*, Farnham, 2011.

Meer dan 30 bijdragen rond de theorie, methodologie en onderwerpen van grensstudies. Vormt goede inleiding tot het onderwerp in combinatie met: Wilson (Th.M.) & Hastings (D.), eds., *A companion to border studies*, Hoboken, 2012. Vergelijkbaar met Wastl-Walter, 2011.

Prescott (J.R.V.) & Triggs (G.D.), *International Frontiers and Boundaries: Law, Politics and Geography*, Leiden-Boston, 2008.

Guichonnet (P.) & Raffestin (C.), *Geographie des frontières*, Paris, 1974.

Newman (D.), *Boundaries*, in: Agnew (J.), Mitchell (K.) & Toal (G.) eds., *A Companion to Political Geography*, 2003, 123-137.

Reviewartikel.

2

Bibliographie internationale de géographie politique et géopolitique, in: *L'Espace politique*, 2017.

m.b. hoofdstuk 8. *Frontières, limites et discontinuités*.

<https://journals.openedition.org/espacepolitique/1601#tocto1n8>

---

¹ M. Foucher, in: *Passa Porta Magazine*, Brussel, 1, 2011, 56.

² Het betreft uiteraard werken die vooral of ook grenzen als onderwerp hebben. Merk dat vooral westerse bijdragen worden vermeld – voor de heuristiek van historische studies uitgevoerd in bijvoorbeeld Oost-Europa (zoals door Jozef Barbag en Marek Koter in Polen), is een inhaaloperatie nodig!

Rosière (S.), *Dix ans de l'Espace politique. Géographie politique et géopolitique en question*, in *L'Espace politique*, 2017, 2.

<https://doi.org/10.4000/espacepolitique.4327>

Kayemba Cimanga (A.), Oyangandji Dimandja (B.) & Kalombo Ntambue (J.R.), *Essentiel de la Geopolitique*, Paris, 2017.

Nail (Th.), *Theory of the border*, Oxford, 2016.

Gilles (P.), Koff (H.), Maganda (C.) e.a. eds., *Theorizing borders through analyses of power relationships. Regional integration and social cohesion*, Frankfurt, 2013.

Machtsverhoudingen als gemene deler van de verschillende benaderingen van grensstudies.

Kaplan (R.), *De wraak van de geografie: wat de wereldkaart ons voorspelt over komende conflicten en het gevecht tegen het onvermijdelijke*, Houten, 2012.

Vertaling van:

Kaplan (R.) *The revenge of geography: what the map tells us about coming conflicts and the battle against fate*, New York, 2012.

Popescu (G.), *Bordering and ordering the twenty-first century. Understanding borders*, Lanham, 2012.

Besprekt de huidige theoretische benaderingen van de grensstudie binnen een waaier van wetenschappelijke disciplines. Met bibliografie.

Parker (N.) & Vaughan-Williams (N.), Critical border studies: broadening and deepening the 'Lines in the sand' agenda, in: *Geopolitics*, 17, 2012, 4, 727-733. Over het belang van niet-territoriale grenzen voor *border studies*.

Megoran (N.), Rethinking the study of international boundaries: a biography of the Kyrgyzstan-Uzbekistan boundary, in: *Annals of the Association of American Geographers*, 102, 2012, 2, 464-481.

Voorbeeld van een 'grensbiografie'.

Rosières (S.), *Dictionnaire de l'espace politique, géographie politique et géopolitique*,

Paris, 2008.

Altink (H.) & Gemie (S.), *Borders: ancient, modern and post-modern definitions and debates*, in: Altink (H.) & Gemie (S.) eds., *At the border: margins and peripheries in modern France*, Cardiff, 2008, 1-24.

De Blij (H.), *The power of place. Geography, destiny and globalization's rough landscape*, New York, 2008.

Betwist dat men evolueert naar een grenzeloze wereld.

Jones (R.), Categories, borders and boundaries, in: *Progress in Human Geography*, 33, 2008, 2, 174-189.

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0309132508089828>

Criekemans (D.), *Geopolitiek. 'Geografisch geweten' van de buitenlandse politiek?*, Antwerpen-Apeldoorn, 2007.

Omvangrijkste Nederlandstalige publicatie ter zake.

Foucher (M.), *L'obsession des frontières*, Paris, 2007.

Een herlezing na de Wende van zijn *Front et frontières*, waarin hij ingaat tegen de algemeen geldende these van het 'oplossen' van grenzen.

Bouquet (C.) & Velasco-Graciet (H.) (red.), *Regards géopolitiques sur les frontières*, Paris, 2007.

Brunet-Jailly (G.), Special issue on security and borders, in: *Journal of Borderland Studies*, 21, 2006, 1.

Lacoste (Y.), *Géopolitique: la longue histoire d'aujourd'hui*, Paris, 2006.

Newman (D.), The lines that continue to separate us: borders in our borderless world, in: *Progress in Human Geography*, 30, 2006, 2, 1-19.

Newman (D.), Borders and Bordering: towards an interdisciplinary dialogue, in: *European Journal of Social Theory*, 9, 2006, 2, 171-186.

Natter (W.), *Friedrich Ratzel's Spatial Turn. Identities of Interdisciplinary Space and its Borders. Between the Anthro- and Political Geography of Germany and the United States*, in: Van Houtum (H.), Kransch (O.) & Zierhofer (W.) (eds.), *B/ordering Space*, Aldershot, 2005, 171-186.

De auteur stelt dat de possibilistische aspecten in het oeuvre van Ratzel systematisch genegeerd werden; in werkelijkheid stelde Ratzel dat de essentie van de grens is dat het steeds klaar is om getransformeerd te worden.

Jean (C.), *Manuale di geopolitica*, Roma-Bari, 2005.

Van Houtum (H.), The Geopolitics of Borders and Boundaries, in: *Geopolitics*, 10, 2005, 672-679.

Medina-Nicolas (L.), L'étude des frontières: un état des lieux à travers la production doctorale française. The study of the border in the French doctoral production: a state of affairs, in: *Annales de Géographie*, 113, 2004, 635, 74-86.

Frontiers and Boundaries, in Glasner (M.I.) & Fahrer (Ch.), *Political geography*, New York, 2004³ (1996), 72-95.

Lacoste (Y.), *De la géopolitique aux paysages: dictionnaire de la géographie*, Paris, 2003.

Geopolitieke visie op de geografische wetenschap.

Moreau Defarges (Ph.), *Dictionnaire de géopolitique*, Paris, 2002.

Van Houtum (H.), An overview of European geographical research on border and border regions, in: *Journal of Economic and Social Geography*, 93, 2002, 2, 125-136.

Newman (D.), *From 'moribund backwater' to 'thriving into the new century': political geography at the turn of the millenium*, in: Schofield (C.) & Blake (G.H.), *The razor's edge: international boundaries and political geography: essays*, London, 2002.

Schofield (C.) & Blake (G.H.), *The razor's edge: international boundaries and political geography: essays*, London, 2002.

Anderson (E.W.), *Geopolitics: International boundaries as fighting places*, in: Gray (C.S.) & Sloan (G.) (ed.), *Geopolitics. Geography and Strategy*, London – Portland (Or.), 1999, 125-136.

Blake (G.H.), Geographers and international boundaries, in: *Boundary and Security Bulletin*, 7, 1999, 4, 55-62.

Chauprade (A.) & Thual (F.), *Dictionnaire de géopolitique: états, concepts, auteurs*, Paris, 1998.

O'Tuathail (G.), Dalby (S.) & Routledge (P.), *The Geopolitics reader*, London, 1998.

Johnson (D.) & Michaelson (S.), *Border theory: the limits of cultural politics*, Minnesota, 1997.

Renard (J.-P.) dir., *Le géographe et les frontières*, Paris, 1997.

Raffestin (C.), Lopreno (D.) & Pasteur (Y.), *Géopolitique et histoire*, Lausanne, 1995. Behandelt uitvoerig en zeer kritisch de wortels van de geopolitiek van Hegel tot Mackinder, de relatie met fascisme en de nieuwe geopolitiek; met hoofdstuk over de representatie op kaarten.

Pradeau (C.), *Jeux et enjeux des frontières. Essai de géographie générale*, Bordeaux, 1994.

Thomas (B.L.), *International boundaries in the sand (and the sea)*, in: Demko (G.J.) & Woods (W.B.), *Reordering the world. Geopolitical perspectives on the twenty-first century*, Boulder, San Francisco – Oxford, 1994, 87-99.

Schofield (C.H.) (ed.), *Global Boundaries*, London, 1994.

Glassner (M.I.), *Frontiers and boundaries*, in *Political Geography*, New York, 1993, 72-82.

Philippart (E.) o.r.v., *Nations et frontières dans la nouvelle Europe: l'impact croisé*, Bruxelles, 1993.

Wehner (B.), *Nationalstaat, Solidarstaat, Effizienzstaat. Neue Staatsgrenzen für neue Staatstypen*, Darmstadt, 1992.

Foucher (M.), *Fronts et frontières: un tour du monde géopolitique*, Paris, 1991².
De auteur gaat hierin na in hoeverre de staatsgrenzen stand houden, wanneer ze doorsneden worden door etnische, confessionele, linguïstische en militair-strategische 'frontlijnen'.

Guhl (E.), *Les Frontieras politicas y los limites naturales*, Bogota, 1991.
Brocant curiosum!

Duroselle (J.B.), Les frontières. Vision historique, in: *Relations Internationales*, 1990, 63, 229-242.

Lacoste (Y.), *Questions de géopolitique: l'Islam, La Mer, l'Afrique*, s.l., 1988.

Foucher (M.), *L'invention des frontières*, Paris, 1986.

Sanguin (A.-L.), La géographie politique et son héritage français, in: *Revue belge de géographie*, 109, 1985, 33-57.

Parker (G.), *Western Geopolitical thought in the twentieth century*, London – Sydney, 1985.

Van Der Wusten (H.), De ontwikkeling van staatsgrenzen in geografisch perspectief, in: *KNAG Geografisch Tijdschrift*, 18 n.r., 1984, 3, 167-169.

Ante (U.), *Die politische Grenze*, in: *Politische Geographie*, Braunschweig, 1981, 104-125.

Van Amersfoort (J.M.M.), Hienemeyer (W.F.) & Van der Wusten (H.H.), *De begrenzing van de staat*, in: *Een wereld van staten*, Alphen a/d Rijn-Brussel, 1981, 77-83.

Blumann (C.), *Frontières et limites*, in: *La Frontière, Colloque de Poitiers*, Paris, 1980, 3-33.

Norris (R.) & Haring (L.), *Boundaries*, in: *Political geography*, Columbus (Ohio), 1980, 123-138.

La Géographie et ses frontières. Geographie und ihre Grenzen. A publication to commemorate the work of Prof. Dr. Hans Boesch. Une publication en mémoire de Prof. Dr. Hans Boesch. Eine Gedenkschrift zu Ehren von Prof. Dr. Hans Boesch, Bern, 1980.

Het feestvarken was zowel gespecialiseerd in 'watergrenzen' (rivier, meer, zee) als problemen van cartografische representatie van grenzen. Met o.m.

Büdel (J.), *Die Geographie lebt von der Grenze und leidet an ihr. Eine Lanze für die Landeskunde*, 39-43: over de vaagheid van geografische grenzen, waarvan de bepaling echter de voornaamste taak is van de geograaf.

Gotmann (J.), *Les frontières et les marches: cloisonnement et dynamique du monde*, 53-58.

Murty (T.S.), *Frontiers: a changing concept*, New Delhi, 1978.

Matznetter (J.) o.r.v., *Politische Geographie*, Darmstadt, 1977.

Muir (R.), *Frontiers and boundaries*, in: *Modern political geography*, London, 1975, 119-145.

East (G.W.) & Prescott (J.R.V.), *Our fragmented world*, London, 1975.

Claval (P.), L'étude des frontières et la géographie politique, in: *Cahiers de géographie de Québec*, 18, 1974, 43, 7-22.

Lacasse (J.-P.), Les nouvelles perspectives de l'étude des frontières politiques: revue de quelques contributions récentes, in: *Cahiers de Géographie du Québec*, 18, 1974, 43, 187-200.

Fèbvre (L.), Les frontières politiques, in: *Cahiers de Géographie de Québec*, 18, 1974, 43.

Pearcy (G.E.), *Patterns of international boundaries*, Redondo Beach, s.d. [1972].

Schwindt (M.), *Allgemeine Staatengeographie*, Berlin, 1972.

Graf zu Krockow, Die Grenze als anthropologisches und politisches Problem, in *Schweizer Monatshefte*, 48, 1968.

De Blij (H.), *Systematic political geography*, New York-London-Sydney, 1967.

Pounds (N.J.G.), *Political Geography*, New York, 1965.

East (W.G.) & Moodie (A.E.), *The changing world*, London, 1965.

Prescott (J.R.V.), *The geography of frontiers and boundaries*, London, 1965 (gereviseerde herdruk: *Boundaries and frontiers*, London, 1978; tweede herwerkte versie: *Political frontiers and boundaries*, London, 1987).

Alexander (L.M.), *World political patterns*, London-Chicago, 1963.

Jones (S.B.), Boundary concepts in the setting of place and time, in *Annals of the Association of American Geographers*, 49, 1959, 119 e.v.

Martinstetter (H.), *Grenze*, in: *Staatslexikon*, Freiburg, 1959, 1011-1016.

Moodie (A.G.), *Frontiers and boundaries*, in: *The geography behind politics*, London, 1957.

Martinstetter (H.), *Die Staatsgrenzen*, Siegburg-Konstanz-Berlin, 1952².

Dardel (E.), *L'homme et la terre*, Paris, 1951.

Fischer (E.), On boundaries, in: *World Politics*, 1, 1949, 196-222.

Jones (S.B.), in: *Annals of the Association of American Geographers*, 1949, 269-282.

Les Frontières. Frontières politiques. Frontières linguistiques. Compte rendu de la XXle Semaine Sociale Universitaire du 17 au 22 octobre 1949, in: *Revue de l'Institut de Sociologie*, 22, 1949, oktober-december, 475-xxx.
Themanummer

Jones (S. B.), *Boundary-making. A handbook for statesmen, treaty editors and boundary commissioners*, Washington, 1945 (herdruk in 1971).

Van Houtte (J.A.), *Geopolitiek. Inleiding tot de geografische factoren van geschiedenis en politiek*, Brussel, 1945.

Voor grenzen cf. 125-137. Vertaald als:

Van Houtte (J.A.), *Geopolitique. Introduction aux facteurs géographiques de l'histoire et de la politique*, Bruxelles, 1946.

Peattie (R.), *Look to the frontiers: a geography of the peace table*, New York, 1944.

Spykman (N.J.), *The geography of peace*, New York, 1944.

Briel (F.), *Les frontières et le sens de limite*, in: *Le Lieu*, Bruxelles, 1944, 49-86.

Broek (J.), *The problem of "natural frontiers"*, in: *Frontiers of the future*, Berkeley, 1941, 3-20.

Boggs (W.S.), *International boundaries: a study of boundary functions and problems*, New York, 1940.

Chansart-Houssa (A.), La notion de frontière, in: *Revue de l'Université de Bruxelles*, XLIV, 1938-1939, 465-472.

Hartshorne (R.), *A survey of the boundary problems of Europe*, in: *Geographic aspects of international relations*, Chicago, 1938, 161-213.

Ancel (J.), *Manuel géographique de politique européenne*, 3 dln, Paris, 1937-1945. Twee onderdelen in drie delen: T.1 *l'Europe centrale*; T. 2 deel 1: *L'Europe germanique et ses bornes*; T. 2, deel 2: *L'Allemagne*

Mauß (O.), *Geographie der Kulturlandschaft*, Berlin, 1932.

Hassinger (H.), *Geographische Grundlagen der Geschichte*, Freiburg im Breisgau, 1931.

Mauß (O.) & Penck (A.), *Politische Grenzen*, Berlin, 1928.
Met een voorstel van grensclassificatie.

Ancel (J.), *La géographie des frontières*, Paris, 1927.

Haushofer (K.), *Grenzen in ihrer geographischen und politischen Bedeutung*, Heidelberg, 1927.

Adami (V.) *National frontiers in relation to international boundaries*, London, 1927.

Sieger (R.), *Die geographische Lehre von den Grenzen und ihre praktische Bedeutung*, Berlin, 1926.

Sölch (J.), *Die Auffassung der "natürliche Grenzen" in der wissenschaftliche Geographie*, Innsbruck, 1924.

Bowman (I.), *The new world: problems in political geography*, Yonkers, 1922.

Boerman (W.), *Grenzen*, Groningen, 1923.
Inaugurale rede uitgesproken in Rotterdam in het kader van de sociale geografie.

Febvre (L.), *Le problème des frontières et les régions naturelles de l'état*, in: *La terre et l'évolution humaine. Introduction géographique à l'histoire*, Paris, 1922, 359-383.

Vallaux (C.) & Brunhes (J.), *L'Etat, la route et la frontière*, in: *La géographie de l'histoire. Géographie de la paix et de la guerre sur terre et sur mer*, Paris, 1921, 337-363.

Johnson (D.W.) , A geographer at the front and at the peace conference, in: *Natural History*, 19, 1920, 511-621.

Holdich (T.H.), *Boundaries in Europe and the Near East*, New York, 1918.

Fawcett (C.B.), *Frontiers: a study in political geography*, Oxford, 1918.

Holdich (T.H.), *Political frontiers and boundary making*, London, 1916.

Lyde (L.W.), *Some frontiers of tomorrow: an aspiration for Europe*, London, 1915.

Semple (E. C.), *Geographical Boundaries*, in: *Influences of Geographic Environment*, London, 1911, 204-241.

Curzon (G.N.), *Frontiers*, Oxford, 1908.

Ratzel (F.), Die Gesetze des räumliche Wachstums der Staaten. Ein Beitrag zur wissenschaftlichen politischen Geographie, in: *Petermanns Mitteilungen*, 42, 1896, 97-107.

Ratzel (F.), *Politische Geographie*, München, 1897.

3

BIBLIOGRAFIEËN

Afgesloten

Sanguin (A.-L.), *Géographie politique: bibliographie internationale*, Montréal, 1976.

Lopend

Hagen (J.), *Borders and Boundaries*, in: *Oxford Bibliographies*, Oxford, 2013-
<https://doi.org/10.1093/obo/9780199874002-0056> [accessed 14-07-2026]
<www.oxfordbibliographies.com> [accessed 26-07-2021].
Reviews van politiek-geografische analyses.

Frontières, limites et discontinuités.

In: *Bibliographie internationale de géographie politique et géopolitique*, in: *L'Espace politique*, 2017, hoofdstuk 8.

<https://journals.openedition.org/espacepolitique/1601#tocto1n8>

Borders Bibliography.

<<https://www.qub.ac.uk/research-centres/bordersresearch/Archive/CIBRandtheAssociationforBorderlandsStudiesBibliography.html>>

Een on-line lopende bibliografie door ABS-CIBR over staatsgrenzen, grensregio's, grenslanden en grensoverschrijdende samenwerking.

AGENDA

Who needs a border wall? Borders, fences and walls: towards a new research agenda.

Internationale conferentie aan de Université du Québec à Montréal (UQAM) i.s.m. de Université Sidi Mohamed Ben Abdellah (USMBA), 17-24 april 2025 (online) en 8-9 mei 2025 (Montréal).

<<https://colloquemurs.uqam.ca/en/borders-and-border-walls/>> [30-07-2024]

De conferentie wil bijdragen tot het zetten van een vernieuwde onderzoeksagenda inzake grensmuren.

Frontières et pratiques frontalières. Concepts, méthodes, et enjeux. Appel à communication pour une journée d'étude, Tournai, 3 mai 2024.

Call for papers door o.a. de UCL met een compact maar degelijk overzicht van het studieveld en een uitgebreide bibliografie.

<https://www.sfemt.fr/wp-content/uploads/2024/02/Fontieres-et-pratiques-frontalieres-journee-detude-2024.pdf>

Duez (D.) & Simonneau (D.), Repenser la notion de frontière aujourd'hui. Du droit à la sociologie, in *Droit et Sociologie. Revue Internationale de theorie du droit et de sociologie juridique*, 98, 2018, 37-52.

Beide auteurs werken aan de Universiteit Saint-Louis (Brussel).

Megoran (N.), Rethinking the study of international boundaries: a biography of the Kyrgystan-Uzbekistan boundary, in: *Annals of the Association of American Geographers*, 102, 2012, 2, 464-481.

Voorbeeld van een 'grensbiografie'.

Parker (N.) & Vaughan-Williams (N.), Critical border studies: broadening and deepening the 'Lines in the sand' agenda, in: *Geopolitics*, 17, 2012, 4, 727-733.

Over het belang van niet-territoriale grenzen voor *border studies*.

Diener (A.) & Hagen (J.), *Borders. A very short introduction*, Oxford, 2012.

M.b. het inleidend hoofdstukje over o.a. de studie van grensvorming.

Sidaway (J.), The return and eclipse of border studies? Charting agendas, in *Geopolitics*, 16, 2011, 4, 969-976.

Over het belang van niet-territoriale grenzen voor *border studies*.

Sidaway (J.), The return and eclipse of border studies? Charting agendas, in *Geopolitics*, 16, 2011, 4, 969-976.

Over het belang van niet-territoriale grenzen voor *border studies*.

Parker (N.) & Vaughan-Williams (N.) e.a., Lines in the sand? Towards an agenda for critical border studies, in: *Geopolitics*, 14, 2009, 3, 582-587.

Over het belang van niet-territoriale grenzen voor *border studies*.

Wastl-Water (D.) ed., *A companion to border studies*, s.l., 2009.

Newman (D.), *Contemporary research agendas in border studies: an overview*, in: Wastl-Water (D.) ed., *A companion to border studies*, s.l., 2009, xx-xx.

Parker (N.) & Vaughan-Williams (N.) e.a., Lines in the sand? Towards an agenda for critical border studies, in: *Geopolitics*, 14, 2009, 3, 582-587.

Over het belang van niet-territoriale grenzen voor *border studies*.

Altink (H.) & Gemie (S.), *Borders: ancient, modern and post-modern definitions and*

debates, in: Altink (H.) & Gemie (S.) eds., *At the border: margins and peripheries in modern France*, Cardiff, 2008, 1-24.

Van Houtum (H.), The Geopolitics of Borders and Boundaries, in: *Geopolitics*, 10, 2005, 672-679.

Kolossov (V.), Etude des frontières: approches post-modernes, in *Diogène*, 210, 2005, 2, 13-27.

<<https://www.cairn.info/revue-diogene-2005-2-page-13.htm>> [accessed 20-12-2022]

Medina-Nicolas (L.), L'étude des frontières: un état des lieux à travers la production doctorale française. The study of the border in the French doctoral production: a state of affairs, in: *Annales de Géographie*, 113, 2004, 635, 74-86.

Van Houtum (H.), An overview of European geographical research on border and border regions, in: *Journal of Economic and Social Geography*, 93, 2002, 2, 125-136.

Renard (J.-P.) dir., *Le géographe et les frontières*, Paris, 1997.

Pradeau (C.), *Jeux et enjeux des frontières. Essai de géographie générale*, Bordeaux, 1994.

Lacasse (J.-P.), Les nouvelles perspectives de l'étude des frontières politiques: revue de quelques contributions récentes, in: *Cahiers de Géographie du Québec*, 18, 1974, 43, 187-200.

PERIODIEKEN

L'Espace politique. Paris (F), °2007.

<https://journals.openedition.org/espacepolitique/> [accessed 30-03-2023]

l'espacepolitique

Revue en ligne de géographie politique
et de géopolitique
Online journal of political geography
and geopolitics

Online open edition tijdschrift voor
theorievorming rond ruimtelijkheid en
territorialiteit, grenzen enz. Met op de website
ook een bibliografie rond grenzen (8.
Frontières, limites et discontinuités).

Géopolitique. Paris (F), °1982.

Geopolitics. Philadelphia (VS), °1998 (voorheen: *Geopolitics and International Boundaries*, 1996-1997).

<https://www.tandfonline.com/journals/fgeo19> [accessed 29-11-2022]

Periodiek.

Hérodote. Paris (F), °1976.

Gesticht door Yves Lacoste.

Limes. Rivista italiana di geopolitica, Roma (IT), °1993.

Political Geography. Newcastle (UK), °1981 (eerst: *Political Geography Quarterly*).

WEBSITES

ExploringGeopolitics, 2009-
<exploringgeopolitics.org>. [accessed 11-03-2023]

Website van Leonhardt van Efferink.

GEOPOLITIEK (TOT 1945)

Bakker (G.), *Duitse geopolitiek 1919-'45*, Assen, s.d. (1967).

De Pater (B.) & Van der Wusten (H.), 'Geopolitik' in vooroorlogs en bezet Nederland: tussen welwillende ontvangst en resolute afwijzing in de wetenschap, in: *Studium*, 5, 2012, 4, 225-239.

Lorot (P.), *Histoire de la Géopolitique*, Paris, 1995.

Pierik (P.), *Karl Haushofer en het nationaal-socialisme. Tijd, werk en invloed*, Soesterberg, 2006.

Van der Wusten (H.) & Mamadouh (V.), *Geopolitiek. Wordingsgeschiedenis van de ontwikkeling en het gebruik van het begrip geopolitiek in de internationale context*, Amsterdam, 2015 (Elementaire Deeltjes 28).
Beknopt maar uitstekend overzicht van de geopolitiek tot WOII.